

Stockholm 2014-10-27

Sveriges Geologiska Undersökning

E-post: sgu@sgu.se

SGUs dnr 31-1853/2014

Svar på remiss av SGUs förslag till nya kriterier för utpekande av riksintresse enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken: Fyndigheter av ämnen eller material

SveMin är nationell branschförening för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige. Antalet medlemsföretag uppgår till ett 50-tal. Medlemsverksamheterna förekommer i hela landet, varav gruvorna huvudsakligen är lokaliserade till norra Sverige och Bergslagen.

SveMins synpunkter

Generella kommentarer

SveMin välkomnar SGUs översyn av kriterierna för utpekande av riksintresse enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken. SveMin tycker att de nya/omformulerade kriterier som föreslås är avsevärt bättre än de nuvarande. Nedan lämnas några förslag till ändringar i syfte att göra de föreslagna kriterierna ännu lite tydligare och mer ändamålsenliga. För att sätta kommentarerna i en kontext inleds remissvaret med en kort beskrivning av den aktuella bestämmelsens uppkomst och reglernas syfte.

Rättsliga utgångspunkter

Den aktuella bestämmelsen har sitt ursprung i naturresurslagen (SFS 1987:12) och införlivades i miljöbalken (MB) när naturresurslagen upphävdes. I förarbetena till 3 kap. MB anges att det som anges i förarbetena till naturresurslagen alltså gäller (prop. 1997/98:45 del 2, sid. 29). Miljöbalkens förarbeten innehåller inga utfyllande kommentarer när det gäller kriterier för utpekande av riksintressen i form av fyndigheter av ämnen eller material. De uttalanden som gjordes i samband med tillkomsten av naturresurslagen är därmed fortfarande av stor betydelse till ledning för bestämmelsens tillämpning.

I förarbetena till naturresurslagen sägs att fyndigheter som är av riksintresse främst är *"ämnen eller material som är eller bedöms kunna bli av stor betydelse från försörjningsberedskapssynpunkt för landet"*. Vidare sägs att *"det endast är naturresurser som är av stor betydelse för landet och som är*

väl dokumenterade som bör ges skydd genom andra stycket" (prop. 1985/86:3 sid. 166). Uttalandena måste läsas i kontexten av övriga delar av förarbetena och syftet med bestämmelserna. Naturresurslagens grundläggande syfte var att *"främja en användning av naturresurserna som är förnuftig för samhället vid en allsidig, samlad bedömning, både i ett långsiktigt och i ett kortsiktigt perspektiv"* och det uttalades vidare att lagen inte ensidigt borde främja bevarandebestånden och långsiktiga försörjningsbehov (a. prop. sid. 14).

Som tillägg till hänvisningen till naturresurslagens förarbeten i SGUs remissunderlag (sid. 6, tredje och fjärde styckena) vill SveMin nämna att förarbetena (som i sin tur hänvisar till den promemoria som föregick förarbetena) beträffande särskilt skydd för nu aktuella riksintressen – områden som inrymmer ämnen eller material som är av stor betydelse i ett nationellt perspektiv – dessutom innehåller ett uttalande att det *"kan också gälla malmer och mineral med stor samhällsekonomisk betydelse med tanke på exportmöjligheter eller möjligheterna att använda dem som ersättning för importerade råvaror inom den svenska industrin"* (prop. 1985/86:3, sid. 70).

När det gäller att bestämma vilka fyndigheter som är av riksintresse anger förarbetena att det *"ankommer [...] på berörda statliga myndigheter att tillhandahålla det material som behövs för tillämpning av paragrafen"* samt att *"det bör observeras att även andra än statliga myndigheter, t.ex. privata företag, kan tänkas hävda att vissa fyndigheter skall behandlas som riksintressen enligt paragrafen"* (prop. 1985/86:3, sid. 166).

SveMins kommentarer nedan utgår från att de uttalanden som refereras ovan fortfarande kan och bör ligga till grund vid bestämmande av kriterier för vilka områden med fyndigheter av ämnen eller material som ska anses vara av riksintresse.

Kommentarer på kriterierna

- 1. Ämnet eller materialet har betydelse för samhällets behov på ett nationellt plan, eller är av särskild regional betydelse, i fråga om sysselsättning, ekonomisk utveckling, resursförsörjning m.m. på längre sikt.**

SveMin anser att rekvisitet *"på längre sikt"* bör strykas. Begreppet är relativt och öppnar för att bedömningar kan variera i olika fall. Kriteriet i övrigt ger inga upplysningar om hur tidsperspektivet ska vägas in i bedömningen – vad ska vara uppfyllt för att en fyndighet ska anses vara av betydelse på längre sikt i nämnda avseenden? Miljöbalken ska tillämpas bland annat så att *"mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas"* (1 kap. 1 § punkt 4 MB). En nära identisk formulering gällde som utgångspunkt för naturresurslagens tillämpning. Som framgår ovan anger naturresurslagens förarbeten att även kortsiktiga intressen tillåtas vägas in i bedömningen av hur olika naturresurser ska användas. Det finns enligt SveMin inget rättsligt hinder mot att tidsmomentet stryks från kriteriet.

Lydelsen efter SveMins förslag till ändringar är följande

"Ämnet eller materialet har betydelse för samhällets behov på ett nationellt plan, eller är av särskild regional betydelse, i fråga om sysselsättning, ekonomisk utveckling, resursförsörjning m.m."

2. *Ämnet eller materialet har särskilt värdefulla egenskaper vad avser t.ex. renhet, sammansättning, kvalitet, utseende, tekniska egenskaper eller volym.*

SveMin anser att ordet "tekniska" stryks eftersom det även kan vara fråga om andra än tekniska egenskaper som gör att ämnet/materialet anses särskilt värdefullt. Det vore mer ändamålsenligt att beskriva den efterfrågade funktionen som "materialegenskaper". Med de föreslagna ändringarna skulle kriteriet lyda: "*Ämnet eller materialet har särskilt värdefulla egenskaper vad avser t.ex. renhet, sammansättning, kvalitet, utseende, materialegenskaper eller volym*".

3. *Området innehållande fyndigheten av ämnet eller materialet är väl avgränsat, undersökt och dokumenterat.*

SveMin anser att kravet "väl avgränsat" bör strykas från detta kriterium. Som framgår av naturresurslagens förarbeten ska fyndigheten vara väl dokumenterad. Det finns däremot inget krav på att den ska vara avgränsad. Det ligger i sakens natur att en fyndighet kan vara svår att avgränsa och det finns inte heller något självändamål att en fyndighet är väl avgränsad för att den ska anses vara betydelsefull ur ett nationellt perspektiv. Information om fyndighetens avgränsning har huvudsakligen betydelse för den fysiska planeringen av markens användning, vilket förvisso är en viktig aspekt när det gäller hur utvinning kan bedrivas, men svårigheter att avgränsa en betydelsefull fyndighet bör inte hindra att den anses vara av riksintresse.

SveMin anser att ett område som innehåller en fyndighet bör kunna pekats ut som riksintresse baserat på geologiska grunder och på den yta som kan behövas för utvinning. Det kan innebära att området kan behöva vara väl tilltaget ytmässigt jämfört med hur stort område som kan pekats ut med stöd av tillgängliga prospekteringsresultat.

SveMin föreslår att kriteriet ges följande lydelse: "*Området innehållande fyndigheten av ämnet eller materialet är väl undersökt och dokumenterat*".

Kommentarer med utgångspunkt i SGUs frågor

Är kriterierna relevanta för en hållbar samhällsutveckling?

SveMin anser att kriterierna är relevanta för vad som är en hållbar samhällsutveckling när det gäller skydd och ianspråktagande av områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material av stor betydelse i ett nationellt perspektiv. SveMin anser dock att frågeställningen är komplex och att den kan behöva förklaras ytterligare i detta sammanhang. Bestämmelserna i tredje kapitlet MB är i grunden avvägningsregler för hur mark och vatten ska användas på bästa sätt och vid konkurrerande intressen. Kriteriernas relevans ur perspektivet "hållbar samhällsutveckling" måste bedömas utifrån huruvida de leder till att fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skyddas från markanvändning som försvårar eventuell utvinning och med utgångspunkten att "*mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov*" (jfr. 3 kap. 1 § MB). Det är viktigt att kriterierna utformas så att det tydligt framgår att utpekade fyndigheter/områden är av stor betydelse för en hållbar samhällsutveckling knuten till utvinning av värdefulla ämnen eller material.

Är kriterierna begripliga?

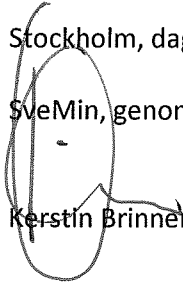
Ja, kriterierna innehåller tydliga rekvisit till ledning för den avvägning som ska göras vid bedömningen av om en aktuell fyndighet är av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv.

Saknas något kriterium eller aspekt på denna typ av riksintresse?

Det är viktigt att kriterium nr. 1 tillämpas så att ett brett samhällsekonomiskt perspektiv tillåts vägas in i bedömningen. Kriterierna bör ge utrymme att peka ut områden med marginal för att fyndighetens utbredning inte är helt känd samt med marginal för yta som kan behövas för att bedriva utvinningen, se kommentar till kriterium nr. 3.

Stockholm, dag som ovan

SveMin, genom

 Kerstin Brinnen, branschjurist

Per Ahl, vd